

választja el a tőle D-re meredeken emelkedő hegyhát-tól, s a keskeny, nyújtott plató É-i szélén egy kőfal részlete is megfigyelhető volt. Mivel G. Sándor Mária az 1960-as években folytatott kutatások során nem találta meg a mai vár helyén az 1326-ban említett korai gesztesi erősség egyértelmű maradványait, Sándorfi György joggal feltételezte, hogy az általuk felmért építmény lenne azonosítható a Csák-nemzetség 13. századi eredetű várával.²⁹ E feltevés ellenőrzésére 2003-ban – a 14. sz. végi mai gesztesi vár környezetében végzett kutatás kapcsán – egy K–Ny-i irányú kutatóárokkaal vágtuk át a „kisvár” területét, majd 2005-ben – az ELTE III. évfolyamos középkoros régészhallgatói tanácsátása keretében – ezzel párhuzamos, illetve erre merőleges további kutatóárokkaal kíséreltünk meg átfogó képet kapni az építmény alaprajzi elrendezéséről és építésének koráról.

Munkánk eredményeképpen megállapíthatjuk, hogy itt egy közel szabályos téglalap alaprajzú, 26×9 m alapterületű, csupán 70 cm széles kőfallal épített épület emelkedett, melynek maradványai ÉNy-on erősen lepusztultak, s elsősorban a valamivel alacsonyabb K-i részen maradtak meg jobban. Egykori belső osztást nem figyelhetünk meg, ugyanakkor az alig 20–40 cm vastag agyagos-humuszos felső réteg alatt szinte mindenütt előkerült egy csupán néhány cm vastag habarcsterítés, melyet padlóként vagy padló-aljzatként értelmezhetünk. Ez utóbbiba mélyedve az épület Ny-i hosszfaa közelében egy-egy, főként téglából – köztük római tegulákból – épített, négyzetes építmény került elő, melyek közül az É-ra esőt vizsgálhattuk alaposabban. Az 1,5×2 m külső méretű, 30–40 cm falvastagságú, szabadon álló építmény elsősorban kályhaalépítményként lenne értelmezhető – betöltéséből kerültek is elő mázas kályhacsempetöredékek és kályhaszemek –, azonban benne és környékén semmiféle tüzelésre utaló nyom illetve tapasztástöredék nem mutatkozott. Úgy az említett kályhacsempék és -szemek, mint az edénytöredékek a 15. századra utalnak, ennél korábbi illetve későbbi leletanyag nem került elő, bár az említett habarcsterítést több helyen is átvágtuk az alatta található feltöltés vizsgálata céljából. Mindez arra utal, hogy itt nem a korai gesztesi várat, hanem inkább a 14. sz. végén felépített mai várhoz kapcsolódó, pontosabb funkcióját illetően még tovább kutatandó késő középkori építmény azonosíthatunk.

Munkatársak: Szatlóczi Gábor, Bíró Ádám, Bollók Ádám, Dévai Kata, Gál Viktor, Kiss Virág, Koller Melinda, Krémer Balázs, Masek Zsófia, Németh András, Sándor Ildikó és Tókes Tímea régészhallgatók. Felmérés: Pusztai Tamás (Miskolc).

FELD ISTVÁN

423. Várvölgy, Kis-Lázhegy

(Zala megye) B

Folytatva a 2003-ban megkezdett kutatást az uzsai bazaltbánya területén, 2005. március 20. és november 30. között 27 000 m² felületet tártunk fel. A 174 kutatóárokkaal 365 objektumot találtunk. A változatos felszínű terület nem azonos intenzitású. Ahol tufás a felszín, vagy közvetlenül a felszín alatt jelentkezik a bazaltköves réteg, alig találhatók települési jelenségek, de az agyagos és agyagos-löszös felületeken is megfigyeltünk üres felületeket. Ezekben a helyeken sejthetjük a föld felszínére épített házakat. Az ÉNy-i részen jelentkeztek legsűrűbben a gödrök, de a DK-i részen is az átlagnál gyakrabban találtunk beásásokat. A feltárt terület K-i szélén sincsenek objektumok, itt elértük a kutatott településrész szélét.

A beásások különböző méretű és formájú gödrök és cölöplyukak. A nagy cölöplyukak többnyire egyesével kerültek elő, de a terület DK-i részén hármassorokba rendezve egy földfelszíni épület nyomait is rögzíthettük. A tölcséres nyílású, erősen kihasasodó gabonásvermek többnyire a terület Ny-i felén jelentkeztek, a K-i oldalon pedig három kultikus gödör került elő, amelyekbe eredetileg ép edényeket helyeztek. A legnagyobb gödörkomplexumok felülete elérte az 50 m²-t, volt olyan gödrünk, amelyből 30 m³ földet emeltünk ki. A nagy és mély, többnyire ovális beásások eredetileg agyagkitermelő gödrök lehettek, amelyeket aztán háztartási hulladékkal töltöttek fel. Több esetben megfigyelhetjük, hogy a gödrök legfelső rétege leletmentes föld, tehát a hulladékgödröket „lezárták”, hogy a szerves anyag bomlásának bűzétől megszabadítsák a települést. A sekély, gyakran teljesen alakatlan gödrök rendeltetését nem ismerjük.

A leggyakoribb lelet a kerámia. Anyaguk, formájuk és díszítésük nagyon változatos. Egyaránt megtalálhatók a durvább anyagú, pirosas vagy barnás színű, enyhén kihasasodó fazekak, a nagyméretű tárolóedények és a sötét színű, simított felületű használati- és díszkerámiák töredékei. Előbbiek oldalán gyakoriak szalagfülek vagy kiugró fogóbütykök, amelyeket többször ujjbenyomásos plasztikus léccel kötöttek össze. A kihajló peremek simák vagy síkozottak, ritkábban árkoltak, de előfordul, hogy ujjbenyomással díszítették a peremélet. A mély tálak behúzott peremei simák, síkozottak vagy turbántekercses díszűek, oldaluk gyakran fésűs díszű, de vannak sima, lapos tálak, ezek egyes darabjain talpgyűrű is előfordul. A tölcséres nyakú, kiugró vállú edényeket árkolással, függőleges vagy ferde kannelúrával díszítették. Viszonylag gyakoriak a többszörös, ívelt bordák, amelyek egy vagy több, kis, hegyes bütyökdísz köríteneek. A csészék és csuprok kihajló pereműek, S-profillal vagy bikónikus testtel, többnyire háromszög keresztmetszetű, perem fölé magasodó füllel és omphalosos fenékkiképzéssel. Találtunk több „mini” edényt és cipő alakú szoptató edény töredékét is. A kerámiaanyag megerősíti, hogy a várvölgyi települést csak az urname-

29 SÁNDORFI GY.: Hozzászólás az Árpád-kori „kisvárak” problémájához. Műemlékvédelem, 1987. 16–20.

zós kultúra fiatalabb időszakában (Ha A2-Ha B1) lakták. Égetett agyagból készültek a változatos formájú orsó-gombok és a töredékes tűzikutyák. Nagy mennyiségben került elő patics és tűzhelytapasztás.

Ez évben is nagy mennyiségű kő került elő, leggyakrabban folyami kavics és homokkő. Utóbbiakból őrlő-, csiszoló- és fenőköveket készítettek. Használtak kovakő pengéket és serpentinből csiszolt baltákat ill. vakarókat is. Ismét találtunk különleges kőzeteket, pl. gránát- és hegyi kristályt. A hólyagos bazaltból faragott, esetenként át is fűrt korongok rendeltetését nem ismerjük.

Állatcsontot gyakorlatilag idén sem találtunk, egykori jelenlétére a mállékony állapotban előkerült állati fogak, kisebb hosszúcsontok és a kalcinált csontszilánkok utalnak.

A gödrök töltelékföldjéből sok kisebb bronztüredék, többnyire huzal- és lemezdarabok vagy tűtüredékek kerültek elő. Nagy számban találtunk öntőforma- és öntőtégely darabokat, amelyek bizonyos településrészekon koncentráálódtak. Nyilvánvaló, hogy ezeken a területeken helyezkedtek el a bronzfeldolgozó műhelyek. Újabb öt bronzkincs került elő. Van, amelyik kisebb, pl. három ép spiráltekerceses fejű fibulából, lánccdarabokból és kisebb buca töredékekből, vagy három ép baltából, nyolc ép, díszes ruhatűből és ugyancsak kisebb lepény töredékekből állt. A legnagyobb depó tartalmazta a lelőhely második, hat darabból álló kalapácskészletét, ép vésőket, baltákat, sarlókat, lándzsákat, késeket, egy domborításokkal díszített lábvértet, egy díszkocsi öntött tengelyvégét, és számos félkész terméket, lepénydarabot, beolvasztásra váró tárgytüredéket, közte kardmarkolatot és penge-darabokat, fűrészpenge-türedékeket. A műhelykészletet tartalmazó depó közelében került elő egy több mint 110 gr-os aranylelet, amely két, kettős huzalból tekerceselt, hurkos végű hajfonat díszít, vékony huzalból készített spirálokat, egy textíliát díszítő vékony aranyszálakat, két kettős lemezkorongot és beöntött cseppeket tartalmazott.

Munkatárs: Szakács Géza technikus. A felméréseket Soós Zsolt és Vadász Norbert technikusok végezték.

MÜLLER RÓBERT

424. Vásárosnamény, Ludányosi tői csatorna (Szabolcs-Szatmár-Bereg megye) Ó, Á

2005. január 7-én helyszíni szemlét végeztünk a Vásárosnaménytől É-ra fekvő Lejtősi-dűlő, valamint a Páskom és Szeg határrészeket érintve.

A szennyvíztisztító teleppel párhuzamosan, mintegy 250–300 m-re É-ra található átemelő állomástól szintén É-ra levő szántott terület bejárása során egy kis kiterjedésű és intenzitású, közelebről meg nem határozható őskori és Árpád-kori cserepekkel, valamint kevés állatcsonttal jelentkező lelőhelyet azonosítottunk. Az ÉK–DNy-i irányú, nagyjából ovális alakú, kb. 70×30 m kiterjedésű lelőhely a főútból az átemelő állomás felé leágazó bekötőút, illetve a közvetlenül mellette futó csatorna É-i partján, a főúttól kb. 230 m-re ÉK-re, míg az

átemelő állomástól 80 m-re DNy-ra egy alacsony dombháton található.

Munkatárs: Szegfű László.

PINTYE GÁBOR – SCHOLTZ RÓBERT

425. Veszprém, Vár utca 29.

(MRT 2. k. 51/1 lh.)

(Veszprém megye) B, Kú

A Dubniczay-ház felújítási munkálatai során elbontották az épület udvari szárnyának Ny-i végéhez hozzáépített toldaléképületet, 2005. június 6–21. között kb. 9×6 m méretű, 3,2 m mély pincetömböt ástak ki a területén.

A leendő pince a középkori és a 17–18. századi É–D-i irányú Ny-i várfalak és az ezeket összefogó Ny–K-i irányú kőboltívek közé esik, tehát mindegyik oldalát kőfal alkotja. Az É-i kőboltív két periódusban készült. Ny-i felét egy ízben elbontották, majd némileg eltérő tájolással ismét ráfalaztak egy újabb falat. A most feltárt terület egy részét a 18. században töltötték fel, amit alátámaszt a feltárásból előkerült nagyszámú 17–18. századi kerámia- és kályhacsempe-türedék, valamint állatcsont (konyhai hulladék). Az újkori feltöltés tartalmazott 3 bronzkori kerámiatüredéket is, de ez másodlagos is lehet.

A feltárást megtekintették: Lászlai Judit (ÁMRK), Németh Katalin és Sárosi Edit (KÖH), valamint Balassa László műemléki szakmérnök.

RAINER PÁL

426. Vép, Vasút út

(Vas megye) Ó, B, V, Ró, Kö

A 2005. július 18-án végzett régészeti megfigyelésen több régészeti jelenséget fedeztünk fel. Július 19–29. között mentő feltárást végeztünk. A lelőhely a Surány-paktól K-re egy kisebb dombvonulat oldalán helyezkedik el a 190-es és 195-ös szintvonalakkal határolt magasságban. Három nagyobb pontban sűrűsödtek a régészeti leletek. A Vasút úthoz közelebb eső árkokban több római korból származó beásást és falat találtunk (Hrsz.: 168/1), a kisebb domb oldalában két korszakból csontvázas temetkezést fedeztünk fel (Hrsz.: 172/43, 172/23–24, 172/27–28), míg a beruházással érintett terület déli felén több korszakból (őskori, római és középkori) telepnyomot lokalizáltunk (Hrsz.: 172/47). A temető területén 18 sírt tártunk fel. Mindegyik csontvázas, és egy kivételével mindegyik Ny–K-i tájolású. Koruk pontosan nem meghatározható, mert mellékletük nem volt. Másodlagos helyzetben a sírgödör földjében zárt rétegből több durva soványítású, esetenként kihajló peremű – talán késő vaskori(?) – kerámiatüredék került elő, valamint az 5. sz. objektumból egy vaslemez.

A temető K-i felében – a domb tetején – biztosan római temetőrészletre bukkantunk.

A telep területén őskori, késő római kori és 14–15. századi kerámiatüredékeket találtunk. A gépi rombolás